

ADATOK AZ ALSÓÖRSI, SZALATNAKI ÉS UPPONYI "SZILUR"
KOVAPALÁK MIKROPLANKTON VIZSGÁLATAIHOZ

dr. Góczán Ferenc

Az alsóörsi kovapalából négy, a szalatnaki 3 sz. furásból és az upponyi feltárásokból több mintát vizsgáltunk.

A szervesanyag centrifugálással történő elválasztása esetében a vizsgálat negatívnak bizonyult, mivel a kinyert szervesanyagot csak mikron nagyságrendű, erősen szénült törmelék formájában kaptuk meg.

A kőzetminták vékonycsiszolatainak olajimmerziós (1200 x nagyítás) vizsgálata az alábbi eredményt hozta:

1.) Az ALSNY-4 jelű alsóörsi minták egyikében több olyan maradványt találtunk, amelyek az Acritarch néven összefoglalt szervesvázu mikroplanktonhoz tartozik.

Ezek közül a rendelkezésünkre álló idő és irodalom alapján a Baltisphaeridium polygonale (EIS.) subspec. polyacanthum EIS. 1965 Baltisphaeridium sp. Micrhystridium nannacanthum DEFL. 1942. Micrhystridium sp. maradványokat határoztuk meg.

A meghatározott Baltisphaeridium alfaj Oklahoma ordoviciumából, Németország balti szilurjából, Lengyelország szilurjából (felső arénigi és ordovicium) ismert.

DEFLANDRE Micrhystridium faja a Noir hegység szilurjából került elő.

Ennek a kétségkívül szilur kori maradványegyüttesnek egyik jellegzetessége, hogy azok a 100 mikronnál nagyobb Acritarch fajok, amelyeket ORAVECZ J. (1964) a Lovas-alsóörsi kovapalában talált, hiányoznak ebből a társulattól. A biztosan Hystriospheraeidaehez tartozó maradványok legnagyobbika sem éri el az 50 mikron nagyságot.

2.) A Szalatnak-3. sz. furás 494,0 m-ből vett mintában szintén találtunk több, 16-20 mikr. nagyságrendű, 1-1,5 mikr. falvastagságú és nyulványu maradványt is, amelyeket a Micrhystridium nemzetségbe lehet sorolni. Közelebbi meghatározásukhoz azonban jobb metszetű példányokra lenne szükség.

3.) Az upponyi minták sem ilyen sem az alsóörsi anyagban talált Acritarch fajokat nem tartalmazzák.

Összefoglalva a vizsgálati eredményeket a következő megállapításokat tehetjük :

1.) Az alsóörsi minták bár mind faj mind példányszámra kevés plankton maradványt tartalmaztak (négy preparátum közül csak egyben találtunk Acritarch maradványokat) arra azonban elégségesek, hogy ennek a kőzetnek a korát a szilurban rögzítsék.

2.) Jellegzetesnek találtuk ugyancsak az alsóörsi minták növényi eredetű törmelékanyagának megtartási állapotát is, amelyet a többi kovapala és a bükki karbon néhány kőzetmintájának vékonycsiszolatai képével összevetve kontroláltunk. Ezt a növényi anyagot a kolloidális nagyságrendű törmelékanyagon kívül az jellemezte, hogy a sejtes szerkezetből csak a sejtfalak maradtak meg, amelyek az utólagos földtani hatásokra erősen összetöredeztek és így sarkos, szögletes, helyenként csillagalaku pár mikronos szövettörmelék-halmazként jelentkezik a csiszolatban.

3.) Ez a jellegzetes növényi törmelékanyag, amely a Szalatnak-3. sz. furásban hasonló habitussal jelentkezik, valamint az a közelebről meg nem határozó Micrhystridium maradvány, amelyet a 494,0 m-ből vett mintában találtunk, azt a benyomást kelti, hogy ez a réteg is a szilurba tartozhat. Az alsóörsi mintákból előkerült fajok hiánya pedig talán azokra az okokra vezethető vissza, amelyek miatt a többi alsóörsi mintákból is hiányzott az az Acritarch együttes, amely az ALSNy-4. sz. mintában található.

4.) Tekintettel arra tényre, hogy az upponyi mintákban sem Acritarch maradványokat nem találtunk sem a növényi törmelékanyag nem ilyen megtartással jelentkezik, hanem zömmel durvább, erősen szénült, szálkás szövettörmelék formájában, úgy tűnik, hogy ez a kőzet az előző kettővel nem azonos kora.

Természetesen ezek a negativumok még nem tekinthetők bizonyítékoknak. Ennek eldöntése még további, azonos faciesű minták vizsgálatát igényli.

IRODALOM - REFERENCES

- CRAMER, F. H. 1964: Microplankton from three Palaeozoic formations in the province of Léon (NW-Spain)-Leidse Geol. Med. , 30.
- 1966. Additonal morphographic informations (Silurian-Devonian boundary) in Leon and Asturias, Spain. - Not. Com. Inst. Geol. Min. Espana, 83.
- DEFLANDRE, G. 1942.: Sur les Hystrichosphères des calcaires siluriens de la Montagne Noire. - C. R. Acad. Sci. Paris, 215. , 20.
- 1945. Microfossiles des calcaires siluriens de la Montagne Noire. - Ann. Paléont. (1944-1945), 31.
- DEUNFF, J. 1961. : Un microplancton á Hystrichosphères dans le Trémadoc du Sahara. - Rev. Micropaléont. , 4. 1.
- DOWNIE, C. 1959. : Hystrichospheres from the Silurian Wenlock Shales of England. - Palaeontology, 2. 1.
- DOWNIE, C. 1963. : "Hystrichospheres" (acritarchs) and spores of the Wenlock Shales (Silurian of Wenlock, England).
- Palaeontology, 6. 4.

- EISENACK, A. 1931.: Neue Mikrofossilien des baltischen Silurs I.
 - Paläont. Ztschr., 13. 1/2.
 - 1934. Neue Mikrofossilien des baltischen Silurs III. und neue Mikrofossilien des böhmischen Silurs I.
 - Ibidem, 16. 1/2.
 - 1938. Hystrichosphaerideen und verwandte Formen in baltischen Silur. - Ztschr. Geschiebeforsch., 14.
 - 1948. Mikrofossilien aus Kieselknollen des böhmischen Ordovizium. - Senckenbergiana, 28. 4/6.
 - 1951. Über Hystrichosphaerideen und andere Kleinformen aus baltischen Silur und Kambrium. - Senckenbergiana lethaea, 32. 1/4.
 - 1954. Hystrichosphären aus dem baltischen Gotlandium - Senckenbergiana, 34. 4/6.
 - 1959. Neotypen baltischer Silur - Hystrichosphären und neue Arten. - Palaeontographica, A. 112.
 - 1964. Mikrofossilien aus dem Silur Gotlands phosphatische Reste. - Paläont. Ztschr., 38. 3/4.
- EVITT, W. R. 1963.: A discussion and proposals concerning fossil dinoflagellates, hystrichospheres and acritarchs. II. - Proc. Nat. Acad. Sci., 49. 2. 3.
- GÓRKA H. 1969.: Microorganismes de l'ordovicien de Pologne. - Palaeontologia Polonica, 22.
- ORAVECZ J. 1964.: Szilur képződmények Magyarországon. - Földtani Közlöny 94. 1.
 - 1965. Szilur kőzetkavicsok földtörténeti szerepe törmelékes összleteinkben - Földtani Közlöny 95. 4.